

Wymagania edukacyjne z biologii dla klasy 1.

podręcznik: Blżej biologii

przybory/pomoce	wycieczki przedmiotowe
ołówek, gumka, linijka, kredki zeszyt ćwiczeń, podręcznik, platformy edukacyjne.	Ogród Botaniczny w Lublinie ZOO w Zamościu
Formy sprawdzania wiadomości	Inne źródła oceny pracy ucznia waga 1
Sprawdziany - waga 3 Kartkówki – waga 2 Odpowiedzi ustne – waga 2 Ćwiczenia/prace praktyczne – waga 1 Prace domowe i prace dodatkowe – waga 1-2 (w zależności od rodzaju pracy) Osiągnięcia w konkursach – waga 1-3 (w zależności od rangi konkursu)	przygotowanie do lekcji praca na lekcji terminowość oddawania prac udział w zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych udział w realizacji projektów edukacyjnych mikroskopowanie

Wymagania podstawowe. Uczeń:

Wymagania ponadpodstawowe. Uczeń:

ocena dopuszczająca

ocena dostateczna

ocena dobra

ocena bardzo dobra

Dział I. BIOLOGIA – NAUKA O ŻYCIU

- rozróżnia elementy przyrody żywej i nieożywionej
- wymienia czynniki niezbędne do życia
- wskazuje źródła wiedzy biologicznej
- określa, jakiego sprzętu można użyć do danej obserwacji
- przedstawia etapy obserwacji i doświadczenia
- odróżnia próbę kontrolną od badawczej
- dokumentuje wyniki doświadczenia i obserwacji
- rozróżnia części mikroskopu
- poprawnie posługuje się mikroskopem optycznym

- określa cechy organizmów
- wyjaśnia, czego dotyczą wybrane działy biologii
- planuje prostą obserwację i doświadczenie
- formułuje problem badawczy i hipotezę
- wnioskuje na podstawie doświadczenia i obserwacji
- wyjaśnia, jak się oblicza powiększenie mikroskopu
- wykonuje preparat mikroskopowy (świeży)
- graficznie dokumentuje obserwacje

- określa przedmiot badań biologii jako nauki i jej dziedziny
- porównuje różnorodne organizmy
- wymienia przykłady zastosowania wiedzy biologicznej w życiu
- wykazuje wartość doświadczeń i obserwacji jako bezpośrednich sposobów zdobywania wiedzy
- określa funkcje poszczególnych elementów mikroskopu optycznego
- samodzielnie przeprowadza obserwacje mikroskopowe

- uzasadnia potrzebę zdobywania wiedzy biologicznej
- wykazuje konieczność przeprowadzania próby kontrolnej
- porównuje mikroskop optyczny z mikroskopem elektronowym
- oblicza rzeczywistą wielkość obiektu w jednostkach miary
- przeprowadza samodzielnie zaplanowane doświadczenie i obserwację

Dział II. JEDNOŚĆ ORGANIZMÓW

- wymienia komórki jako elementy budowy organizmów
- poprawnie posługuje się mikroskopem optycznym
- wymienia elementy budowy komórki zwierzęcej i roślinnej
- wymienia elementy budowy komórki bakteryjnej
- rozpoznaje elementy budowy komórek

- podaje przykłady różnych komórek zwierzęcych i człowieka
- porównuje budowę komórek roślinnych, zwierzęcych i bakteryjnych
- wykonuje preparat ze świeżego materiału roślinnego
- określa lokalizację tkanek zwierzęcych i ich funkcje w organizmach
- wykazuje złożoność budowy organizmów

- przedstawia funkcje poszczególnych składników komórki zwierzęcej
- wskazuje cechy pozwalające na rozróżnienie komórek: zwierzęcej, roślinnej, bakteryjnej
- przedstawia funkcje poszczególnych składników komórek roślinnych i bakteryjnych
- wykazuje różnorodność tkanek budujących

- wykazuje zależność między budową komórki zwierzęcej a jej funkcją
- wykazuje zależność między budową komórek roślinnych i bakteryjnych a ich funkcjami
- uzasadnia konieczność współdziałania narządów i układów narządów

<p>na rysunkach i schematach</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależność między komórką, tkanką, narządem i układem narządów • wymienia przykłady organizmów odżywiających się różnymi sposobami • na podstawie rodzaju pobieranego pokarmu, określa do jakiej grupy organizmów cudzożywnych należy dany organizm • określa substraty i produkty fotosyntezy • wykazuje różnicę między oddychaniem komórkowym a wymianą gazową • podaje przykłady wykorzystania energii przez organizm • rozróżnia oddychanie tlenowe i beztlenowe przedstawia narządy wymiany gazowej różnych organizmów • wymienia sposoby rozmnażania się organizmów • definiuje pojęcia: <i>zapłodnienie</i> i <i>zygota</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady tkanek zwierzęcych i ich podstawowe funkcje w organizmie • planuje doświadczenia wykazujące wpływ warunków zewnętrznych na przebieg fotosyntezy • sprawnie posługuje się mikroskopem optycznym • wyjaśnia sposoby trawienia pokarmu przez organizmy cudzożywne • wyjaśnia proces oddychania • wyjaśnia znaczenie próby kontrolnej w doświadczeniach • wyciąga wnioski z wyników doświadczeń • przeprowadza doświadczenie wykrywające produkty fermentacji dokumentuje wyniki doświadczenia • wymienia różnice między rozwojem prostym a złożonym • przedstawia różnice między rozmnażaniem płciowym i bezpłciowym • wymienia przykłady organizmów o rozwoju prostym i złożonym 	<p>dany narząd</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje hierarchiczną budowę organizmów • przedstawia różne sposoby odżywiania się organizmów • uzasadnia rolę chlorofilu w fotosyntezie • określa warunki przebiegu fotosyntezy • określa warunki oddychania tlenowego, jego substraty i produkty • określa warunki przebiegu procesu fermentacji oraz jego substraty i produkty • planuje doświadczenie wykrywające produkty fermentacji podaje przykłady wykorzystania fermentacji w przemyśle i gospodarstwie domowym • rozróżnia typy rozmnażania bezpłciowego • wymienia korzyści z rozmnażania płciowego • podaje przykłady organizmów obupłciowych i rozdzielнопłciowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie <i>trawienie wewnątrzkomórkowe</i> i <i>pozakomórkowe</i> • wykazuje znaczenie fotosyntezy dla istnienia życia na Ziemi • przeprowadza samodzielnie zaplanowane doświadczenie wykazujące wpływ warunków zewnętrznych na przebieg fotosyntezy • interpretuje wyniki doświadczeń • porównuje substraty i produkty oddychania tlenowego i beztlenowego uzasadnia znaczenie rozmnażania dla gatunku, a nie dla pojedynczego osobnika • wykazuje związek między środowiskiem życia a rodzajem zapłodnienia
---	---	--	---

Dział III. RÓŻNORODNOŚĆ ORGANIZMÓW	III.1. Klasyfikacja organizmów	
---	---------------------------------------	--

<p>przedstawia kryteria klasyfikacji organizmów</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się słownikiem i encyklopedią oraz innymi źródłami technologii informacyjno-komunikacyjnej • określa, że podstawową jednostką klasyfikacji jest gatunek • posługuje się prostym, dwudzielnym kluczem do oznaczania gatunków 	<ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie <i>klasyfikacja</i> • konstruuje dwudzielny klucz do oznaczania kilku organizmów • wyjaśnia dwuczłonowe nazewnictwo gatunków • wymienia jednostki systematyczne • charakteryzuje poszczególne królestwa organizmów 	<p>uzasadnia potrzebę klasyfikacji organizmów</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się kluczami do oznaczania różnych grup organizmów • określa, co to jest gatunek • wyjaśnia pojęcie <i>układ hierarchiczny</i> 	<p>podaje różnorodność sposobów klasyfikacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia w kolejności jednostki systematyczne • wyjaśnia zależność pozycji systematycznej od stopnia pokrewieństwa między organizmami • uzasadnia stosowanie języka łacińskiego w systematyce organizmów
---	--	--	---

III.2. Królestwa: bakterii, protistów, grzybów		
---	--	--

<p>określa miejsca występowania bakterii</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia elementy budowy odróżniające bakterie od innych organizmów • wymienia czynności życiowe bakterii • rozpoznaje na rycinach komórki 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje budowę komórki bakteryjnej • wymienia przykłady pozytywnego i negatywnego znaczenia bakterii • określa cechy różniące wirusy od organizmów • przedstawia podstawowe czynności 	<p>wykazuje wszechobecność bakterii w przyrodzie</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje znaczenie czynności życiowych bakterii dla funkcjonowania organizmu • porównuje wirusy z komórkami organizmów 	<p>rozdziela wirusy zwierzęce, roślinne i bakteryjne</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, że wirusy nie są organizmami • wykazuje związek budowy protistów ze środowiskiem
---	--	--	---

<p>bakteryjne</p> <ul style="list-style-type: none"> • odróżnia bakterie od wirusów • wymienia przykłady chorób wirusowych i bakteryjnych • uzasadnia potrzebę przestrzegania higieny w celu ochrony przed wirusami i bakteriami chorobotwórczymi • określa środowisko życia protistów • podaje przykłady jednokomórkowych protistów samożywnych i cudzożywnych • określa cechy budowy wybranego jednokomórkowego protista wymienia cechy wspólne dla wszystkich grzybów • podaje przykłady przedstawicieli grzybów świadczące o różnorodności ich królestwa • rozpoznaje podstawowe gatunki grzybów jadalnych i trujących • wymienia zasady postępowania w razie zatrucia grzybami • wskazuje miejsca występowania grzybów, w tym grzybów porostowych 	<p>życiowe protistów</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa pozytywne i negatywne znaczenie protistów w przyrodzie i życiu człowieka • przeprowadza obserwacje mikroskopowe jednokomórkowych protistów • wykazuje różnorodność protistów • rozpoznaje protisty wśród innych organizmów • graficznie przedstawia wyniki obserwacji • określa sposoby odżywiania się grzybów wyjaśnia budowę porostu jako organizmu symbiotycznego • uzasadnia znaczenie grzybów w przyrodzie i życiu człowieka • opisuje budowę grzyba kapeluszowego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje znaczenie czynności życiowych protistów dla funkcjonowania ich organizmów • uzasadnia przynależność różnorodnych organizmów do królestwa protistów • podaje znaczenie czynności życiowych grzybów dla funkcjonowania ich organizmów • planuje doświadczenie wykazujące, że grzyby oddychają określa rolę porostów w przyrodzie • wyjaśnia, dlaczego porosty są organizmami pionierskimi 	<p>życia</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje podobieństwa i różnice między organizmami zaliczanymi do królestwa protistów • określa rolę porostów jako bioindykatorów czystości powietrza • porównuje budowę grzyba owocnikowego i bezowocnikowego
--	---	--	---

III.3. Królestwo zwierząt

<p>wymienia charakterystyczne cechy królestwa zwierząt</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa środowisko i tryb życia parzydełkowców • wykazuje na przykładach różnorodność środowisk i trybu życia płazińców i nicieni • wymienia sposoby zapobiegania zarażeniom pasożytniczym tasiemcami i nicieniami • odróżnia płazińce od nicieni • rozpoznaje wybranych przedstawicieli pierścienic (dżdżownicę, pijawkę i nereidę) • określa środowiska i tryb życia pierścienic • odróżnia pierścienice od innych grup zwierząt bezkręgowych • odróżnia przedstawicieli mięczaków 	<p>charakteryzuje budowę i czynności życiowe parzydełkowców</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa sposoby zakażenia się pasożytami • wymienia cechy przystosowujące tasiemca do pasożytnictwa • wyjaśnia pojęcia: <i>żywiciel pośredni</i>, <i>żywiciel ostateczny</i> • wymienia charakterystyczne cechy pierścienic • opisuje budowę zewnętrzną dżdżownicy • uzasadnia pozytywną rolę dżdżownicy w przyrodzie i gospodarce człowieka • wskazuje cechy odróżniające przedstawicieli mięczaków od innych grup zwierząt bezkręgowych • identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela mięczaków na podstawie obecności charakterystycznych cech • określa główne różnice między gromadami 	<p>uzasadnia przynależność różnorodnych zwierząt do typu parzydełkowców</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje polipa i meduzę • uzasadnia rolę przystosowania się pasożytów do środowiska pod względem wybranych cech • przedstawia cykl rozwojowy tasiemca • wykazuje różnorodność pierścienic ze względu na budowę oraz środowisko i tryb życia • porównuje budowę ślimaka, małża i głowonoga • uzasadnia przynależność różnorodnych zwierząt do typu stawonogów • porównuje rozwój prosty ze złożonym u owadów • określa przystosowanie owadów do różnych środowisk i trybu życia na przykładzie ich aparatów gębowych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje powstawanie rafy koralowej • uzasadnia większe zagrożenie żywiciela pośredniego na przykładzie włośnia krętego • porównuje budowę płazińców i nicieni • opisuje budowę wewnętrzną pierścienic • projektuje doświadczenie wykazujące rolę pierścienic w użyźnianiu gleby • charakteryzuje nowe cechy pierścienic w porównaniu z nicieniami • wskazuje związek między budową a trybem życia mięczaków
--	---	--	---

<ul style="list-style-type: none"> od innych zwierząt • porównuje środowiska i tryb życia mięczaków • rozpoznaje ślimaki, małże i głowonogi • określa znaczenie mięczaków w środowisku i życiu człowieka • wymienia charakterystyczne cechy stawonogów • określa środowiska i tryb życia skorupiaków i pajęczaków • rozpoznaje pajęczaki i skorupiaci wśród innych grup zwierząt • wykazuje różnorodność środowisk i trybu życia -owadów • rozpoznaje przedstawicieli owadów wśród innych grup zwierząt • określa wspólne cechy zwierząt należących do owadów • rozpoznaje ryby wśród innych grup zwierząt • porównuje środowiska i tryb życia płazów • określa cechy żaby przystosowujące ją do życia w środowisku wodnym i lądowym • rozpoznaje przedstawicieli płazów • określa środowisko występowania gadów • odróżnia przedstawicieli gadów od płazów • podaje przykłady gatunków gadów chronionych w Polsce, ich znaczenie oraz przyczyny zagrożenia wyginięciem • wykazuje przystosowania ptaka do lotu • rozpoznaje przedstawicieli ptaków wśród innych zwierząt • porównuje przystosowania wybranych ptaków do życia w różnych środowiskach • wykazuje różnorodność ssaków • odróżnia uzębienie ssaka drapieżnego od uzębienia ssaka roślinożernego • wyróżnia charakterystyczne cechy 	<ul style="list-style-type: none"> stawonogów • wykazuje różnorodność stawonogów • wyjaśnia rolę stawonogów w przyrodzie i życiu człowieka • wymienia przykłady modyfikacji odnóży i aparatów gębowych u różnych owadów • wymienia cechy umożliwiające zakwalifikowanie organizmu do owadów • porównuje rodzaje rozwoju złożonego owadów • przedstawia znaczenie owadów w środowisku i życiu człowieka • wymienia cechy umożliwiające zakwalifikowanie organizmu do ryb • wymienia przyczyny zagrożenia różnorodności gatunkowej ryb i formy ochrony ryb • określa znaczenie ryb w środowisku i gospodarce człowieka • wykazuje różnorodność płazów i ich znaczenie • porównuje cechy kijanki i dorosłej żaby • identyfikuje przedstawiciela płazów na podstawie charakterystycznych cech tej grupy zwierząt • wykazuje różnorodność gadów i ich znaczenie • rozróżnia błony płodowe gadów • opisuje budowę płuc i skóry gada • identyfikuje przedstawiciela gadów na podstawie charakterystycznych cech tej grupy zwierząt • wyjaśnia pojęcie <i>stałocieplność</i> • wymienia cechy umożliwiające zakwalifikowanie organizmu do ptaków • identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela ptaków na podstawie obecności charakterystycznych cech tej grupy zwierząt • opisuje budowę płuc i pokrycie ciała ptaka oraz budowę jaja ze wskazaniem roli poszczególnych elementów • przedstawia znaczenie ptaków w środowisku i życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> i odnóży • wymienia cechy owadów będące przystosowaniem do życia na lądzie • wymienia charakterystyczne cechy kręgowców • przedstawia przystosowanie ryb do życia w wodzie wyjaśnia, jak rozmnażają się ryby • wykazuje, że zróżnicowanie kształtów ryb jest przystosowaniem do różnych środowisk i trybu życia • uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej ryb • porównuje pokrycie ciała, narządy wymiany gazowej oraz rozmnażanie i rozwój ryb i płazów • analizuje cykl rozwojowy płazów na przykładzie żaby • uzasadnia konieczność ochrony płazów • porównuje narządy wymiany gazowej oraz pokrycia ciała gadów i płazów • uzasadnia, że gady są zwierzętami typowo lądowymi • wyjaśnia pojęcie <i>owodniowce</i> (ze wskazaniem roli błon płodowych) • określa rolę różnych rodzajów piór • wykazuje zależność między budową dzioba a rodzajem pokarmu ptaka • porównuje narządy wymiany gazowej oraz pokrycie ciała ptaka i gada • uzasadnia potrzebę ochrony ptaków • porównuje uzębienie ssaka roślinożernego z uzębieniem ssaka drapieżnego • podaje przykłady modyfikacji kończyn ssaków wynikających ze sposobu poruszania się • określa znaczenie różnych rodzajów gruczołów skórnych • porównuje narządy wymiany gazowej oraz pokrycie ciała ssaka i gada • wyjaśnia znaczenie stałocieplności w zasiedlaniu przez ssaki różnorodnych środowisk 	<ul style="list-style-type: none"> • konstruuje dwudzielny klucz do oznaczania gatunków mięczaków • ocenia wpływ stawonogów na życie na Ziemi • wykazuje różnorodność cech owadów i ich znaczenie w przystosowaniu się do różnych środowisk życia • porównuje budowę bezkręgowców i kręgowców • porównuje ryby kostne i chrzęstne • uzasadnia znaczenie charakterystycznych cech płazów w przystosowaniu się do środowiska życia • wykazuje nowe cechy budowy gadów w porównaniu z płazami • porównuje rozmnażanie gadów i płazów • wymienia charakterystyczne cechy kręgowców • przedstawia przystosowania ryb do życia w wodzie • wyjaśnia, jak rozmnażają się ryby • uzasadnia znaczenie charakterystycznych cech gadów w przystosowaniu się do środowiska życia • porównuje rozmnażanie oraz rozwój ptaka i gada • wyjaśnia, na czym polega podwójne oddychanie u ptaków • wyjaśnia znaczenie stałocieplności w zasiedlaniu różnorodnych środowisk przez ptaki • wyjaśnia rolę łożyska w rozwoju ssaków • porównuje uzębienie ssaka
---	--	---	--

<p>ssaków</p> <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje ssaki wśród innych grup zwierząt określa środowisko i tryb życia ssaków 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gatunków ptaków chronionych w Polsce oraz przyczyny zagrożenia wyginięciem opisuje budowę płuc i pokrycie ciała ssaków wymienia cechy umożliwiające zakwalifikowanie organizmu do ssaków identyfikuje nieznaną organizm jako przedstawiciela ssaków na podstawie obecności charakterystycznych cech wyjaśnia, jak rozmnażają się ssaki podaje przykłady gatunków ssaków chronionych w Polsce i przyczyny zagrożenia wyginięciem przedstawia znaczenie ssaków w środowisku oraz w życiu i gospodarce człowieka 		<p>roślinożernego z użębieniem ssaka drapieżnego</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje związek budowy kończyn wybranych ssaków z trybem ich życia porównuje rozmnażanie i rozwój gadów i ssaków
---	--	--	--

III.4. Królestwo roślin

<p>wymienia główne cechy roślin</p> <ul style="list-style-type: none"> określa podstawowe czynności życiowe roślin identyfikuje nieznaną organizm jako przedstawiciela roślin na podstawie charakterystycznych cech tej grupy określa znaczenie glonów w przyrodzie i życiu człowieka rozpoznaje rośliny zarodnikowe i nasienne określa środowisko życia mszaków i paprotników podaje przykłady mchów i paprotników przedstawia znaczenie mchów i paprotników w środowisku i życiu człowieka wymienia charakterystyczne cechy roślin nasiennych identyfikuje organy roślin nasiennych określa podstawowe funkcje organów roślin planuje obserwację rozwoju i budowy rośliny, np. fasoli rozdzieli podstawowe systemy korzeniowe u naturalnych okazów 	<p>wyróżnia plechowce i organowce</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady roślin zarodnikowych i nasiennych podaje przykłady glonów występujących w różnych środowiskach identyfikuje nieznaną organizm jako przedstawiciela glonów na podstawie charakterystycznych cech tej grupy wymienia charakterystyczne cechy mchów i paprotników identyfikuje nieznaną organizm jako przedstawiciela mchów lub paprotników na podstawie charakterystycznych cech danej grupy podaje przykłady form życiowych roślin nasiennych wymienia tkanki budujące organy roślinne i ich podstawowe funkcje różnicuje rośliny na nagonasienne i okrytonasienne rozpoznaje okazy roślin nagonasiennych i okrytonasiennych przedstawia wyniki samodzielnej obserwacji dotyczącej rozwoju i budowy korzenia formułuje wnioski na podstawie obserwacji 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje odżywianie i oddychanie u roślin wyodrębnia rośliny zarodnikowe i nasienne na podstawie przyjętego kryterium klasyfikacji wyróżnia cechy plechowców i organowców uzasadnia przynależność mchów i paprotników do roślin zarodnikowych opisuje budowę mchu i paproci wymienia cechy umożliwiające zaklasyfikowanie organizmu do mchów, widłaków, skrzypów, paproci wyjaśnia rolę paprotników kopalnych w powstawaniu węgla porównuje budowę i funkcje tkanek określa związek między budową a funkcją tkanek wykazuje przystosowania korzenia do utrzymania rośliny w podłożu oraz wchłaniania i transportu wody wykazuje różnice między systemem palowym i wiązkowym opisuje budowę i funkcje łodygi ilustruje przykładami różnorodność form i funkcji łodygi wyjaśnia, co to jest transpiracja, 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia biologiczne znaczenie fotosyntezy i oddychania dla roślin opisuje transport substancji w roślinie wymienia charakterystyczne cechy budowy zielenic, brunatnie i krasnorostów wykazuje, że glony żyjące na różnych głębokościach mają różne barwniki porównuje cechy morfologiczne glonów i roślin lądowych porównuje cechy morfologiczne mchów, widłaków, skrzypów, paproci charakteryzuje skrzypy i widłaki wyjaśnia konieczność ochrony paprotników wykazuje związek między występowaniem roślin na lądzie a obecnością zróżnicowanych tkanek wymienia cechy adaptacyjne
--	--	---	--

<p>roślin</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne funkcje korzenia identyfikuje korzeń np. na schemacie, rysunku, fotografii lub na podstawie opisu wymienia podstawowe funkcje łodygi identyfikuje pęd np. na schemacie, fotografii, rysunku lub na podstawie opisu określa podstawowe funkcje liścia przedstawia budowę zewnętrzną liścia rozróżnia niektóre gatunki polskich drzew na podstawie liści identyfikuje liść np. na schemacie, fotografii, rysunku lub na podstawie opisu identyfikuje kwiat i jego elementy na schemacie, fotografii, rysunku lub na podstawie opisu określa, na czym polega wiatropylność i owadopylność wykazuje, że słupek i pręciki są strukturami kwiatu służącymi do rozmnażania płciowego wyjaśnia, na czym polegają procesy zapylenia i zapłodnienia opisuje budowę nasienia określa warunki niezbędne do kiełkowania wyróżnia rośliny nagonasienne i okrytonasienne podaje przykłady roślin nagonasiennych i okrytonasiennych określa znaczenie roślin nasiennych w życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje strefy korzenia i określa ich funkcje wyjaśnia, co stanowi pęd rośliny podaje przykłady roślin o pędach nadziemnych i podziemnych oraz o pędach zdrewniałych i niezdrewniałych odróżnia łodygę zielną od zdrewniałej wyróżnia cechy liścia przystosowujące go do fotosyntezy rozpoznaje liście pojedyncze i złożone uzasadnia, że igły roślin nagonasiennych są liśćmi określa rolę elementów budowy kwiatu w rozmnażaniu płciowym wyjaśnia rolę łagiewki pyłkowej w zapłodnieniu opisuje budowę kwiatu wymienia główne etapy rozwoju rośliny wyjaśnia przebieg kiełkowania nasienia rozpoznaje podstawowe rodzaje owoców (suche, mięsiste) podaje przykłady roślin rozsiewanych przez wiatr i zwierzęta przedstawia wyniki doświadczenia sprawdzającego wpływ wybranego czynnika na proces kiełkowania nasion określa różnice między nasionami roślin nagonasiennych i okrytonasiennych uzasadnia istotną rolę roślin w przyrodzie rozpoznaje najpospolitsze gatunki roślin nagonasiennych (po igłach i szyszkach) oraz okrytonasiennych (po liściach i owocach) 	<p>wykazując przystosowania liścia do przeprowadzania tego procesu</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady modyfikacji liści związanych z funkcją ilustruje przykładami różnorodność kształtów liści wyjaśnia budowę i funkcjonowanie aparatu szparkowego podaje przykłady zróżnicowania budowy kwiatów rozróżnia rośliny wiatropylne i owadopylne wyróżnia typy kwiatostanów u różnych roślin samodzielnie przeprowadza obserwację makroskopową uzasadnia, że nasienie jest organem przetrwalnym rośliny określa, z których części słupka powstają elementy owocu podaje przystosowania owoców do rozsiewania przez wiatr i zwierzęta wykazuje różnice między kwiatami i liśćmi roślin nagonasiennych i okrytonasiennych 	<p>tkanek roślinnych (twórczej, okrywającej, mięksiszowej, wzmacniającej, przewodzącej)</p> <ul style="list-style-type: none"> określa przystosowania roślin do życia na lądzie ilustruje przykładami różnorodność form i funkcji korzeni wykazuje związek między budową a funkcją pełnioną przez poszczególne strefy korzenia wykazuje różnorodność przystosowań budowy korzenia do dodatkowo pełnionych funkcji (innych niż główne) określa modyfikacje pędu w zależności od pełnionej funkcji uzasadnia przyczynę zahamowania wzrostu rośliny po obcięciu wierzchołka pędu lokalizuje tkanki (twórczą, okrywającą, mięksiszową, wzmacniającą, przewodzącą) w łodydze wykazuje związek między budową a funkcjami tkanek budujących liść określa różnorodność przystosowań liści do pełnienia innych funkcji (igła roślin iglastych, ciernie, liście spichrzowe, wąsy czepne, liście pułapkowe) uzasadnia współdziałanie liści, korzeni i łodyg w funkcjonowaniu rośliny określa zalety wytworzenia kwiatostanów wykazuje rolę łagiewki
---	---	--	--

			<p>pyłkowej w procesie zapłodnienia</p> <ul style="list-style-type: none"> • planuje doświadczenie wykazujące wpływ warunków środowiska na kiełkowanie nasion • wykazuje obecność różnorodnych materiałów zapasowych w nasionach roślin • wykazuje znaczenie wegetatywnego rozmnażania się roślin • analizuje wyniki doświadczenia sprawdzającego wpływ wybranego czynnika na proces kiełkowania nasion • określa skutki nadmiernej eksploatacji zasobów roślinnych
--	--	--	--

Dział IV. ZWIĄZKI CHEMICZNE W ŻYCIU ORGANIZMÓW
IV.1. Chemiczne podstawy życia

<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe pierwiastki życia (biogenne) • określa biologiczną rolę wody w życiu organizmów • wymienia podstawowe grupy związków chemicznych występujących w organizmach 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje kluczową rolę węgla jako pierwiastka biogenne • dokumentuje wyniki przeprowadzonego doświadczenia wykazującego rolę wody w życiu rośliny • wymienia pierwiastki wchodzące w skład związków chemicznych występujących w organizmach • określa rolę białek, tłuszczów, cukrów i kwasów nukleinowych w organizmach 	<ul style="list-style-type: none"> • określa biologiczną rolę pierwiastków biogennych • formułuje wnioski na podstawie doświadczenia • określa podstawowe jednostki składowe białek, tłuszczów, cukrów i kwasów nukleinowych 	<p>planuje doświadczenie, zgodnie z metodologią badawczą, wykazujące rolę wody w życiu rośliny</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia kluczową rolę enzymów w regulacji przebiegu reakcji chemicznych w komórce organizmu
--	---	---	--

IV.2. Składniki pokarmów człowieka

<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe składniki pokarmów: białka, cukry, tłuszcze, witaminy, sole mineralne • określa trzy główne funkcje składników pokarmowych • wymienia pokarmy bogate w białka, cukry i tłuszcze 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę białek, tłuszczów, cukrów i kwasów nukleinowych w organizmach • wyjaśnia znaczenie składników pokarmowych dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania organizmu człowieka • wnioskuje o obecności skrobi w produktach spożywczych na podstawie 	<ul style="list-style-type: none"> • określa źródła aminokwasów egzogennych i ich rolę • ocenia zdrowotne znaczenie błonnika • uzasadnia, że należy ograniczać spożywanie pokarmów bogatych w tłuszcze zwierzęce • analizuje pokarmy pod względem 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje pokarmy pod względem zawartości poszczególnych składników pokarmowych • uzasadnia stwierdzenie, że białka zwierzęce są pełnowartościowe
---	---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • przeprowadza doświadczenie, w którym sprawdza obecność skrobi w różnych produktach spożywczych • wyjaśnia główną rolę witamin i soli mineralnych • uzasadnia konieczność systematycznego spożywania warzyw i owoców • przedstawia znaczenie wody jako ważnego uzupełnienia pokarmów 	<p>wyników przeprowadzonego doświadczenia</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady pokarmów bogatych w błonnik • wymienia pokarmy bogate w witaminy A, C, B₆, B₁₂, D, kwas foliowy, a także w magnez, żelazo, wapń • przedstawia skutki niedoboru w organizmie witamin i soli mineralnych 	<p>zawartości poszczególnych witamin i soli mineralnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • planuje doświadczenie wykazujące obecność skrobi w różnych produktach spożywczych • określa rolę w organizmie, skutki niedoboru oraz źródła wybranych składników mineralnych (wapnia, żelaza i magnezu) • uzasadnia, że najskuteczniejsze działanie mają witaminy i sole mineralne zawarte w pokarmach, a nie w tabletkach
--	---	---	--

Dział V. BUDOWA I FUNKCJONOWANIE ORGANIZMU CZŁOWIEKA

V.1. Organizm człowieka

<ul style="list-style-type: none"> • wymienia narządy wchodzące w skład różnych układów • opisuje (ogólnie) budowę i funkcje poszczególnych układów • wymienia tkanki w organizmie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje hierarchiczną budowę organizmów na wybranym układzie narządów • lokalizuje tkanki w organizmie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • określa zależność między budową a funkcją układów narządów • określa podstawowe cechy i funkcje tkanki nabłonkowej, mięśniowej, nerwowej, tłuszczowej, chrzęstnej, kostnej i krwi 	<p>rozpoznaje poszczególne tkanki na schemacie lub na podstawie opisu</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność współdziałania narządów i układów narządów we właściwym funkcjonowaniu organizmu
---	---	--	--

V.2. Układ pokarmowy

<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę układu pokarmowego • wyjaśnia budowę zębów i ich rolę • wyjaśnia przyczyny powstawania próchnicy zębów • uzasadnia potrzebę zachowania higieny jamy ustnej oraz okresowego wykonywania przeglądu stomatologicznego • wyjaśnia, na czym polega trawienie • określa miejsce wchłaniania produktów trawienia • wyjaśnia, dlaczego potrzeby pokarmowe ludzi się różnią • określa zawartość poszczególnych składników pokarmowych w wybranych produktach 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia i wskazuje na schematycznym rysunku lub modelu narządy układu pokarmowego • wyjaśnia rolę jamy ustnej, żołądka, dwunastnicy, jelita cienkiego i jelita grubego • przedstawia miejsce i produkty trawienia białek, węglowodanów i tłuszczów • wskazuje na schematycznym rysunku lub modelu miejsce wchłaniania produktów trawienia • stwierdza doświadczalnie trawienie skrobi w jamie ustnej • określa zawartość dodatków do żywności w wybranych produktach spożywczych na podstawie analizy treści etykiet 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega trawienie pokarmów • lokalizuje narządy układu pokarmowego na modelu lub schemacie • wyjaśnia rolę ślinianek, trzustki i wątroby w procesie trawienia • uzasadnia, że potrzeby pokarmowe ludzi zależą od wieku, stanu zdrowia, trybu życia, aktywności fizycznej • wykazuje wpływ na nasze zdrowie sposobu przechowywania i przygotowania żywności • oblicza wartość kaloryczną posiłku • porównuje swój sposób odżywiania się z właściwymi zasadami • analizuje konsekwencje niewłaściwego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia związek budowy poszczególnych odcinków przewodu pokarmowego z pełnioną przez nie funkcją • określa warunki, w jakich przebiega trawienie • uzasadnia rolę enzymów trawiennych w procesie rozkładu pokarmów • wykazuje związek budowy poszczególnych odcinków przewodu pokarmowego z pełnioną przez nie funkcją • wymienia wady i zalety dodatków do żywności
---	---	---	--

<p>spożywczych na podstawie analizy treści etykiet</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co to jest dieta • wymienia zasady właściwego odżywiania się • oblicza indeks swojej masy ciała • określa przyczyny oraz skutki otyłości i niedowagi 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę czytania informacji na etykietach produktów spożywczych • uzasadnia, dlaczego należy stosować dietę zróżnicowaną pod względem składników pokarmowych • właściwie interpretuje BMI • określa korzyści wynikające z prawidłowego odżywiania się 	<p>odżywiania się</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia reklamy żywności • wyjaśnia wady i zalety diety wegetariańskiej • analizuje swój jadłospis w odniesieniu do zasad właściwego odżywiania się
--	---	-----------------------	--

V.3. Układ krążenia i odpornościowy

<p>wymienia główne składniki krwi</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa funkcje składników krwi • wymienia narządy układu krwionośnego • określa główne funkcje układu krwionośnego • opisuje budowę serca • wymienia czynniki wpływające na pracę serca • wykonuje pomiar tętna i ciśnienia krwi • wymienia przyczyny chorób serca i układu krążenia • wyjaśnia przyczyny nadciśnienia • wyróżnia układ limfatyczny jako część układu krążenia • wymienia narządy układu limfatycznego • określa rolę płynu tkankowego w rozprowadzaniu substancji po organizmie • definiuje pojęcia: <i>odporność organizmu, antygen, przeciwciało</i> • wymienia czynniki wywołujące reakcje odpornościowe organizmu • rozróżnia drogi wnikania czynników chorobotwórczych do organizmu • podaje przykłady narządów, które można przeszczepiać • podaje przykłady zastosowania wiedzy o odporności w życiu człowieka 	<p>prowadzi obserwację mikroskopową preparatu trwałego krwi</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia znaczenie krwiodawstwa • przedstawia krążenie krwi w obiegu płucnym (małym) i obwodowym (dużym) • przeprowadza obserwacje mikroskopowe tętnicy i żyły • wyjaśnia, jak pracuje serce • wymienia badania wykonywane w diagnostyce chorób serca • porównuje tętno (lub ciśnienie krwi) w czasie spoczynku i wysiłku fizycznego • określa wpływ różnych czynników na pracę serca i układu krwionośnego • przedstawia znaczenie aktywności fizycznej i prawidłowej diety dla właściwego funkcjonowania układu krwionośnego • rozpoznaje narządy układu limfatycznego na schemacie lub na podstawie opisu • określa główne funkcje układu limfatycznego • określa różne reakcje organizmu na obecność czynników chorobotwórczych • wymienia sposoby nabywania odporności • uzasadnia celowość stosowania szczepień obowiązkowych dla zdrowia człowieka i społeczeństwa • określa, co tworzy system zgodności tkankowej organizmu • określa sytuację, w której dochodzi do konfliktu serologicznego 	<p>wyjaśnia, co to jest osocze i jaka jest jego rola w funkcjonowaniu układów krążenia i odpornościowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia grupy krwi układu ABO i Rh • wykonuje schematyczny rysunek dokumentujący wyniki obserwacji mikroskopowej • ilustruje za pomocą schematu przepływ krwi w małym i dużym obiegu • porównuje naczynia krwionośne • określa rolę zastawek w sercu • wyjaśnia związek między pracą serca a tętnem i ciśnieniem • podaje główne objawy wybranych chorób serca i układu krążenia • uzasadnia znaczenie badań profilaktycznych serca i krwi w diagnostyce chorób • podaje wartości prawidłowego ciśnienia krwi, wyjaśniając oznaczenia liczbowe • opisuje budowę i funkcje narządów układu limfatycznego • określa skład oraz funkcje płynu tkankowego i limfy • charakteryzuje rodzaje odporności (odporność swoistą i nieswoistą, naturalną i sztuczną, bierną i czynną) • porównuje działanie szczepionki i surowicy • wyjaśnia, na czym polega transplantacja narządów • uzasadnia znaczenie przeszczepów w utrzymaniu życia 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje budowę i funkcje elementów morfotycznych krwi • wyjaśnia, jak powstaje skrzep • opisuje budowę i funkcje układu krwionośnego • wykazuje związek między budową naczyń krwionośnych a ich funkcjami • uzasadnia zależność między pracą serca a wysiłkiem fizycznym • wyjaśnia związek między trybem życia a właściwym funkcjonowaniem układu krążenia • wykazuje powiązania między krwią, limfą i płynem tkankowym • wyjaśnia związek między układem krwionośnym i limfatycznym • wyjaśnia przykładowe reakcje odpornościowe • opisuje funkcje elementów układu odpornościowego (narządy: śledziona, grasica, węzły chłonne; komórki: makrofagi, limfocyty T, limfocyty B; cząsteczki: przeciwciała) • wyjaśnia, na czym polega
--	--	---	---

			zgodność tkankowa • charakteryzuje przebieg konfliktu serologicznego
--	--	--	--

Uczeń otrzyma ocenę celującą, jeżeli:

- opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej,
- opanuje wiadomości i umiejętności ponadprogramowe,
- posługuje się bogatym słownictwem biologicznym,
- aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania,
- potrafi wykorzystywać uzyskaną wiedzę na lekcjach innych przedmiotów oraz poza szkołą,
- trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł,
- trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne,
- potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki,
- bierze udział w konkursach przedmiotowych,
- ze sprawdzianów osiąga bardzo dobre i celujące wyniki,
- formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady.

STOPIEŃ Wymagania

Na ocenę *dopuszczający* uczeń powinien opanować umiejętności wskazane w odpowiednim wierszu.

Na każdą wyższą ocenę uczeń powinien opanować wszystkie umiejętności na daną ocenę i oceny niższe.

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia 80% wymagań na ocenę dopuszczającą.